

תחומין כב עמוד 521

שאל יונתן וינגורט

שחיטה ומילה בקרני לייזר

ראשי פרקים

א. במה שוחטים?	5. כח כוחו
ב. האם צריך כלי בשחיטה?	ה. פסולי השחיטה
ג. כוונה בשחיטה	1. בדיקת הסכין
ד. כח-גברא בשחיטה	2. ניקוב במקום חיתוך
1. הצורך	3. שריפה
2. גלגל המופעל בידי אדם או מים	4. דם הנבלע באיברים
3. כח ראשון וכח שני	ו. מילה בקרני לייזר
4. כח מנותק	ז. סיכום

קרני לייזר¹ הן קרני אור. ייחודן של קרני הלייזר הוא בקוהרנטיות (לכידות) ובמונוכרומאטיות (גוון אחיד) שלהן, בניגוד לאור המצוי. מכשיר הלייזר "מתרגם" אור מפוזר לאור ממוקד ואחיד. כאשר קרן הלייזר פוגעת בחומר, היא שורפת את שכבתו החיצונית, וכך יכול הלייזר לשמש גם לחיתוכים שונים.

כיון שפעולת החיתוך בקרני לייזר היא בשריפה, ניתן לומר כבר בתחילה שאסור לשחוט באמצעות קרני לייזר, לפי שמצינו בגמרא (חולין ח,א): "א"ר זירא אמר שמואל: ליבן סכין ושחט בה - שחיתתו כשרה, חידודה קודם לליבונה. והאיכא צדדין! בית השחיטה מירווח רווח." משמע, סתם שריפה אסורה.

עם זאת, נכון לדון בבעיות העקרוניות העולות בשחיטה באמצעים מודרניים, מתוך הנחה שעם התקדמות הטכנולוגיה יימצאו אופנים שונים לחיתוך, ויש לדון ביסוד הדין כדי לעמוד על פרטים הנובעים ממנו.

ניתן להצביע על כמה יתרונות ברורים בשימוש בקרניים ממוקדות, לעומת השיטות המקובלות כיום. כגון, בשחיטה ע"י קרניים ממוקדות קטן החשש לפסולים שונים הקיימים בשחיטה רגילה, וביניהם החשש לפגימות ולפסולים אחרים בסכין השחיטה. וכן, ניתן להגיע לשחיטה בכמויות גדולות יותר, עם צוות מצומצם יותר של שוחטים. כן נדון באפשרות למול בקרני לייזר. במילה יתרון הלייזר בולט כבכל ניתוח רפואי.

1. Lazer = Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation (הגברת אור ע"י פליטה מומרצת של קרינה).

א. במה שוחטים?

נאמר במשנה (חולין טו, ב): "השוחט במגל יד, בצור ובקנה - שחיטתו כשרה... ובכל שוחטין, חוץ ממגל קציר והמגירה והשיניים והצפורן, מפני שהן חונקין."² מהגמ' שם עולה ששחיטה במגל פסולה מהחשש "דילמא אתי למעבד באידך גיסא", ובדיעבד @522@ השחיטה כשרה בו (אם שחטו בצד הנכון). אבל בכלים אחרים - צור, זכוכית או קרומית של קנה - שוחטים אף לכתחילה, ובתנאי שיהיו תלושים ולא מחוברים לקרקע.³

כך פסקו הרמב"ם (הלי שחיטה א, יד) והטור (יו"ד סי' ו), שבכל שוחטים, "בין בסכין של מתכת, בין בצור, בין בזכוכית בין בקרומית של קנה האגס וכיוצא בהם." ההגבלות היחידות הן:

1. לא ישחט לכתחילה בסכין שצידה האחד פגום, "דילמא אתי למעבד באידך גיסא".
2. כאשר שוחט בדבר שהוא חונק שחיטתו פסולה.
3. בסוגים מסויימים של "קרומית של קנה" אין שוחטים, ומותר רק "בסימונא דאגמא" (גמ' טז, ב).⁴

זאת בצד הגבלות אחרות באופן השחיטה, כגון: השוחט בצורה בה חוששים שמא ידרוס בשעת השחיטה (עי' דף טז, ב, באשר לשוחט בסכין המחובר, כשצוואר הבהמה או העוף למעלה או למטה); שחיטה במחט או בסכין מלובן; ללא כח גברא ועוד. כל הדינים הנ"ל הובאו ברמב"ם הלי שחיטה א, יד-כ, ובטושי"ע יו"ד סימנים ו-ז.

ב. האם צריך כלי בשחיטה?

האמנם נחוץ "כלי" לשחיטה? ומהי הגדרת "כלי" זה? לענין שחיטת קדשים הביא שמואל בגמרא (זבחים צז, ב) בשם ר' אליעזר, שכל הקרבנות טעונים כלי - דהיינו: סכין - והדבר נלמד מהאיל שהועלה ע"י אברהם כעולה ("ויעלהו לעולה תחת בנו - ברא' כב, יג) בעקידת יצחק, ונאמר בו: "ויקח את המאכלת" (שם, י).

צורך זה בכלי, ממה בא להוציא? רש"י בזבחים (צח, א) פירש: "לאפוקי צור וקנה, דכלי שרת בעינן"; אבל במנחות (פב, ב) פירש: "סכין - דלא הוה מולקין", ומשמע שבא לאפוקי ממי שבא לשחוט בלא כלי כלל, דהוי כמליקה.

2. רש"י: "חונקין - שאין חותכין אלא קורעין מחמת הפגמות".
3. ביחס לתלוש שבסוף חברו נחלקו הראשונים. לדעת הרא"ש זהו בעיא דלא איפשיטא להן בגמרא טז, ב, ונקטינן לחומרא; לדעת הר"י, הרמב"ם והרמב"ן השחיטה כשירה בדיעבד. בשו"ע (יו"ד ו, ב) נפסק כדעת רוב הראשונים, ואילו המהרש"ל בים של שלמה (חולין פ"א סי' לד) פסק כרא"ש, והביאוהו בש"ך ובט"ז.
4. לפי רש"י, עשב זה "חותך, ואין קסמין נבדלין ממנו", ומבואר שקרומית של קנה אחרת נפסלה לשחיטה משום הקיסמים הנבדלים ממנה. בעל העיטור הביא מהירושלמי (שבת פ"ח ה"ו), שאין שוחטים בה משום שרוח רעה שורה על קרומית הקנה (ובעקבותיו הובא טעם זה בשמלה-חדשה ו, א). אבל מפרשי הירושלמי על אתר ביארו שהנימוק של רוח רעה מתייחס רק למה שאמרו שם שאין מקנחים בה. הפוסקים נחלקו אם האיסור לשחוט בסכין שנבדלים ממנו קסמים הוא דווקא לכתחילה, או שגם בדיעבד שחיטה בו מנבלת. רבינו ירוחם ומהרש"ל (יש"ש חולין פ"א סי' לד) כתבו שבדיעבד, אם בדק שלא נתזו קיסמים - השחיטה כשרה. בעל העיטור כתב שלפי טעמו של הירושלמי, בדיעבד השחיטה כשרה, אבל לפי טעמו של רש"י השחיטה פסולה אפי' בדיעבד (הביאו בבית-יוסף יו"ד סי' ו ד"ה בכל). ה"ט"ז (סי' א) והש"ך (סי' ג) נחלקו בפירוש "דיעבד" כאן: האם מדובר במקרה שאבד הסכין (ש"ך), או שמא בדיעבד אין הדבר ניתן עוד לבדיקה, ולכן השחיטה פסולה (ט"ז), ועי' גם בב"ח ד"ה ומ"ש בין בקנה). בפרי-חדש (אות ד) כתב, שעל אף שנראה שדעת תוסי' נוטה להקל בדיעבד, נראה עיקר להחמיר ולאסור בזה.

אמנם, מן הגמ' ריש חולין (ב,ב) עולה שגם שחיטת קדשים כשרה בלא כלי, שכן את הנאמר במשנה (בזבחים לא,ב) שהטמא ששחט שחיטתו כשרה, פירש רש"י (ד"ה ובטמאים) כגון שנטמא בשרץ, ולכן אין הוא מטמא את הסכין וממילא הבשר לא נטמא; או אפילו אם הוא טמא מת, אין הסכין שבידו מטמא את הבשר (כדין חרב המטמאת כחלל), וכגון שאין היא עשויה ממתכת אלא היא קרומית של קנה. ועולה, שניתן לשחוט במקדש בקרומית של קנה, על אף שבפשטות איננה כלי.

@523@ ליישוב הסתירה, חילק הרמב"ם בצורך בכלי שרת לשחיטת קדשים בין לכתחילה לדיעבד - "כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחילה אלא בכלי שרת; ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין, אפי' בקרומית של קנה, כשרין" (הלי מעשה הקרבנות ד,ז).⁵

לפי בעלי התוספות (חולין ג,א ד"ה כגון), יש ליישב את השוחט בקרומית של קנה עם הגמרא בזבחים כגון שתיקנה ועשאה כעין כלי, ואף שרבי (סוכה נ,ב) סובר שאין עושים כלי שרת מעץ - אין צורך בכלי שרת לשחיטה.⁶

בין לרמב"ם ובין לתוס' לשחיטת קדשים בעינן כלי (אלא שלרמב"ם זהו רק לכתחילה), והדבר נלמד, כאמור, מהמאכלת שבה שחט אברהם את האיל. מדבריהם משמע, שדווקא שחיטת קדשים צריכה כלי (או כלי שרת), ולא שחיטת חולין. ואכן, כך משמע מלשון הרמב"ם (הלי שחיטה א,ד): "ובאיזה דבר שוחטין? בכל [דבר]⁷, בין בסכין של מתכת, בין בצור."

והנה, מכך שהקדים הרמב"ם וכתב "בין בסכין של מתכת", שלא כלשון הברייתא, למד הב"ח (נו"ד סי' ו ד"ה ובכל) שלכתחילה גם בשחיטת חולין צריך כלי, כמו בשחיטת קדשים, ואף זה נלמד מ"ויקח את המאכלת"⁸, וכשם שצריך כלי בשחיטת קדשים (מנחות פב, ב ובזבחים צז, ב), כך נלמד גם שלכתחילה ישחט חולין בכלי.

ואולם, פשוטות לשון הש"ס מורה שהצורך בכלי הוא דווקא בשחיטת קדשים. וכן מוכח ממה שהרמב"ם הצריך כלי לכתחילה דווקא בקדשים, ובחולין לא הזכיר דין זה. וכן מובא בפרי-חדש (ו,א) ובתבואות-שור (ו,א), שהאחרונים לא חשו לדברי הב"ח.⁹

ג. כוונה בשחיטה

בשחיטה באמצעות מכונה או באים לשאלת הכוונה שבשחיטה, שהרי במכונה לכאורה האדם אינו מכוון, וכפי שנידון הדבר באפיית מצות, בטויית ציצית וכדו'. אולם

5. כך משמע גם מחידושי הרמב"ן לחולין ג,א, וכן הביא המאירי על אתר. מכל מקום, מדבריהם ומדברי רש"י עולה, שסכין שחיטה כלי שרת הוא. כך גם מרש"י סוטה יד, ב: "סכין - הוא כלי שרת...".
6. הריטב"א כתב שסכין הוא כלי שרת רק לחלק מן הדינים, ולכן ניתן לעשותו מעץ גם לדעת רבי. בתוספות הרא"ש לסוטה יד, ב כתב שהגמ' שפירשה שטמא ששחט היינו בקרומית של קנה, היא לדעת ר' יוסי ברי' יהודה, שעושים כלי שרת מעץ.
7. תוספת המלה 'דברי' היא לפי ד"ו ובדפו"ח, כמובא בחילופי הנוסחאות ברמב"ם מהדורת שבת פרנקל.
8. על דרך שלמדה הגמרא בחולין טז,א ששחיטה צריכה להיות בתלוש מהקרקע, "שנאמר ויקח את המאכלת לשחוט". אמנם, רבנו תם (חולין שם ד"ה מנין, ובעוד מקומות כמצויין שם) פירש ששחיטת חולין בתלוש אינה נלמדת מהמלה 'מאכלת', אלא מ'ויקח'. ועי' עוד על אופן הלימוד בשפת-אמת למנחות ורש"י לחולין.
9. וראייה לסתור דברי הב"ח ממה שבהלי' מילה (ב,א) נקט הרמב"ם בלשון "בכל מלין בין בצור", ולא פתח ב"בין בכלי ברזלי", אע"פ שמצוה מן המובחר למול בכלי ברזל. אמנם בערוך-השלחן (ו,ג) כתב ש"בימינו אלה אין שוחטין אלא בברזלי", אבל אין זה מצד הצורך בכלי, אלא משום שחידודו של הברזל יפה יותר. גם בכרתי (ו,א) כתב לחוש לדברי הב"ח רק מטעם זה - "כי בשאר דברים אין פגימות ניכרות" - ולא משום דבעינן כלי.

בחולין לא, א מבואר שאין צורך בכוונה בשחיטה, ולכן אומר רבי נתן שאם "זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה" השחיטה כשרה, והלכה כמותו; וכן מועילה שחיטת חרש שוטה וקטן.

אמנם, הדיון שם בגמרא הוא רק על כוונה לשמה, שאותה צריכים בקדשים ולא בחולין. ועדיין יש מקום לדון בכוונת הכללית של השוחט לחתיכת הסימנים. ואכן, לדעת הרא"ש (פ"ב סי' ח), אף דלא בעינן כוונה לחתיכת סימנים, צריך כוונה לשם מעשה, דאל"כ אין מקיימים "וזבחת" (דהוי לכל הפחות כמו "ועשית").

@524 בשו"ע (סי' ג) נפסק ש"שחיטת חולין אינה צריכה כוונה... ואפי' הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה כלל ושחט - שחיטתו כשרה." וכן דייק בפרי-חדש (סי' ב) מלשון התוספתא "ולא שנזבחה מאליה", שמ"וזבחת" לומדים את הצורך בכח גברא (עליו נדון להלן), ודלא כמשמעות דברי הרא"ש שצריך גם כוונה לשם מעשה.¹⁰ וייתכן שיש לפרש בדברי הרא"ש שכוונה זו רק מגדירה כח גברא.

מכל מקום, אין צריך כוונת מצוה בשחיטה, על אף שיש אומרים מצוות צריכות כוונה. הרמב"ן כתב בחידושו לחולין לא, ב שמצוה צריכה כוונה רק כאשר היא עצמה דבר שבחובה, ולא מצוה המכשירה לדבר אחר, כגון שחיטה וטבילה. רבי עקיבא אייגר הסביר (בחידושו לחולין שם) באופן שונה: שחיטה וטבילה הן מצוות על דרך השלילה - לא לאכול בשר אלא ע"י שחיטה, ואשה נדה לא תשמש אלא ע"י טבילה - ובהם לא נצרכת הכוונה הרגילה של המצוות.¹¹

אם היתה לו כוונה הפכית, כגון שנתכוון לנחירה וחניקה - בים של שלמה (פ"א סי' יג) כתב שאין השחיטה כשרה. בשו"ת עונג יו"ט (סי' נו) הקשה עליו מכמה מקומות,¹² ובעל ערוך-השלחן (ג, ב) והר"צ אפשטיין במחשבת-ציון (י) נחלקו על היש"ש. אמנם, בשמלה-חדשה (ג, ה) כתב שראוי לחוש לדברי היש"ש.

ד. כח-גברא בשחיטה

1. הצורך

שחיטה צריכה לבוא מכח השוחט, ולא שהבהמה תישחט מאליה, לפיכך "נפלה סכין ושחטה, אע"פ ששחטה כדרכה פסולה" (משנה בחולין לא, א). הדבר נלמד מהכתוב "וזבחת... ואכלת" - "מה שאתה זובח אתה אוכל." מכאן פסק הרא"ש (פ"ב סי' ח), שאם נפלה הסכין מידו מבלי שהפעיל כח - השחיטה פסולה. אמנם הרשב"א (תורת-הבית, בית א', סוף שער א') דן להקל, אבל למסקנה החמיר, וכך נפסק בטור ובשו"ע (סי' ג).

עכ"פ משמע, שאם השחיטה נעשתה מכוחו של האדם היא כשרה, גם אם לא נוצר מגע ישיר בין האדם לבין הבהמה, ואפילו אם נזרקה סכין בכוחו של האדם.

10. בתבואות-שור (סי' ז) חלק על הפרי"ח, והביא ראיות לשחיטת הרא"ש, שמכל מקום כוונת מעשה בעיניו.
11. וע"ע אור-שמח ה' מקוואות א, ג. אמנם בהגהות אשר"י ספ"ג דרי"ה כתב ששיטת רב, שבטבילה לחולין אין צריך כוונה, נובעת מדעתו בכל השי"ס שמצוות אינן צריכות כוונה. וע"ע בעניין זה בשדי-חמד כללים, מ, סב, וכן י, לד. מדברי הרמב"ן כאן נראה סמך לדברינו להלן (ד) שעיקר השחיטה הוא במה שהבהמה שחטה.
12. ובשו"ת אחיעזר ח"ב סי' ד-ה כתב, שהיש"ש כתב את דבריו דווקא לשחיטת ר' יוחנן (חולין לא, א), המפרש את דינו של רבי נתן לא כעיקרון בכל חולין, אלא כדין פרטי בשחיטת חולין, שמכיוון שגילה הכתוב שמתעסק בקדשים פסול ברור שבשחיטת חולין גם מתעסק כשר, אבל בשאר חולין כגון טבילה צריך כוונה. וע"י משי"כ בשו"ת שרידי אש (מהד' מוה"ק) ח"ד בענין כוונה בשחיטה ומתעסק בקדשים.

ואולי למדו זאת חז"ל מכך שבשום מקום לא נאמרה פעולת השחיטה בחולין (להבדיל משחיטת קדשים, שבה נאמר "ושחטי") בלשון פעיל. המקום היחיד, שממנו גם לומדים דיני שחיטה, הוא בפסוק "הצאן ובקר ישחט להם" (במדבר יא, כב; ועי' חולין יז, א וכן כו, א) בלשון סביל, ואף זה לא נאמר בלשון ציווי. לא מדובר אפוא על האדם השוחט, ולא על כלי השחיטה, העיקר הוא שהבהמה תהיה שחוטה (אבל בכח גברא).¹³

@525@2. גלגל המופעל בידי אדם או מים

גלגל הצורך בכח גברא הבחינה הגמי' (חולין טז, א) בין שחיטה כשרה במוכני (גלגל שהותקן עליו סכין) המופעל ע"י אדם (כגלגל של יוצרי כלי חרס) לבין "סרנא דמיא", שהמים מגלגלים אותו. אף בסרנא דמיא חילקה הגמי' בין כח ראשון (שמיד כשנטל אדם את סכר המים החל הגלגל להתגלגל) לבין כח שני (המשך הגלגול ע"י המים).

הרי"ף על אתר השמיט את דין השוחט במוכני, ולדברי הבית-יוסף (סי' ז) זהו משום שהם דברים שאינם מצויים. אבל הרמב"ם (הלי' שחיטה ב, ג) פסק להלכה את דין השוחט במוכני, אם כי מלשונו מבואר ששחיטה בגלגל, בין אם הוא ממונע בידי אדם ובין אם בכח ראשון ("סביבה ראשונה" בלשון הרמב"ם), כשרה רק בדיעבד, כפי שדייק הרדב"ז על אתר. וכך יש לדייק גם מלשון הרא"ש (סי' כא). אבל הרשב"א (תורת-הבית שער א') כתב, שאמנם בסרנא דמיא השחיטה כשרה רק בדיעבד, אבל בגלגל היוצרים השחיטה כשרה אף לכתחילה. וכך פסקו הטור והשו"ע (סי' ז).¹⁴

הסיבה לאסור לכתחילה שחיטה בכח ראשון של סרנא דמיא היא לדברי בעל פרי-חדש (ז, א) משום גזירה אטו כח שני. לפי זה הוא דן (וכן בתבואות-שור ז, ב) בגזירה שלא לשחוט לכתחילה אף בגלגל היוצרים (כמשתמע מלשון הרמב"ם והרא"ש), דמשמע שזוהי גזירה לגזירה: גלגל היוצרים אטו כח ראשון, וכח ראשון אטו כח שני.

בעל תבואות-שור (שם) נתן טעם עצמי לשיתת הרמב"ם והרא"ש שגזרו לכתחילה אף על גלגל היוצרים: "דכל שאינו שוחט כדרך השוחטים, אסורים לכתחילה, שמא ישהה, שיהיה איזה עיכובים בגלגל."

3. כח ראשון וכח שני

מכונות של זמננו, יש מהן שניתן להשוותם לסרנא דמיא, שבלחיצת כפתור הן מונעות בכח של זרם חשמלי. יתכן שהסיבוב הראשון ייחשב ככוח ראשון, אבל בוודאי שהסיבובים הבאים באים מכח שני.¹⁵ אם במכונה המונעת ע"י מים גזרו על כח ראשון אטו כח שני, בוודאי שיש לגזור כך במכונות אלו, שהגבול בין הסיבוב הראשון לשני אינו ברור ואינו מוגדר דיו. מאידך גיסא, קיימות מכונות, ואולי שפופרת המפיקה קרני לייזר

13. השחיטה עצמה נלמדת מהכתוב "וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר ציויתך" - מלמד שנצטווה משה על פה בהלכות שחיטה (לשון הטור ע"פ חולין כח, א). כפי שראינו לעיל, מלשון "וזבחת" כאן למד הרא"ש דהוי לכל הפחות כמו "וועשית", אבל עיין מה שהבאנו לעיל הערה 11 בשם הרמב"ן לסייע לדברינו.

14. האחרונים דנים בשאלה מדוע בגמרא נקטו לשון דיעבד ("כשרה"). מטעם זה יש שפסקו דלא כטור וכשו"ע, והתירו רק בדיעבד - כגון: הבי"ח (ד"ה קבע), ים של שלמה (פ"א סי' לד) ופלתי (ס"ק א). אך בפרי-מגדים (שפ"ד ס"ק ז) פירש שהברייתא נקטה לשון דיעבד משום שכתוב בה גם "נעץ סכין בכותל".

15. עיי' מנחת-שלמה לרש"י אורבך ח"א סי' י. וכתב, שאין לחלק בין זרם של חשמל לזרם של מים או רוח, אף שמכונה המונעת מכח זרם חשמלי, נחשבת יותר לכח גברא מאשר כח ראשון בזרם מים, שכן זרם החשמל ממניע את המכונה טרם נמצא בעולם בעת לחיצת הכפתור, והוא נוצר רק לאחר מכן.

בתוכן, שבכל שלב אין הן פועלות אלא מכוחו של האדם. אם יפסיקו להזין אנרגיה לתוך מכשיר הלייזר, הוא יפסיק לפעול.¹⁶

בסוג האחרון לכאורה גם אין מקום לגזור כח ראשון אטו כח שני, כי בו לא קיימת כלל אפשרות לפעולה בכח שני: מיד עם סילוק היד מהלחצן תפסיק המכונה לפעול, שלא כמו בגלגל המונע ע"י מים.¹⁷

@526 ככלל, הגבול בין כח ראשון לכח שני אינו ברור. רש"י כתב בחולין טז, א שכתב ראשון הוא "שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה", ועדיין לא ברור גודלו של הגלגל, היקף הסיבוב וכד'. בדבר-אברהם (ח"ג סי' יג, ג), כתב,¹⁸ שמכיון שאי אפשר לדייק, גדר הדבר הוא שאם יפתח האדם פתח לזרם המים, ויחזור ויסתום מיד, ובכך יפסק זרם המים - כמות המים שהספיקה לעבור נחשבת לכח ראשון, ומכאן והלאה זהו כח שני.

על כל פנים דיון זה יפה למכונות חשמליות בנושאי הלכה שונים. אבל אילו היינו משתמשים בקרן לייזר לצורך שחיטה, הרי שפעולה זו נמשכת חלקיק שניה בלבד, ובה בוודאי נחשבת הפעולה כולה לכוחו בכח ראשון. וכאשר מדובר בקרן קיימת, שהאדם נדרש לכוונה אל צוואר הבהמה, בוודאי הסתת הקרן בידי האדם נחשבת לכח ראשון.¹⁹

4. כח מנותק

הכח המניע את גלגל היוצרים, וגם הכח הראשון המניע את הסרנא דמיא, הוא כוחו של אדם הקשור כל הזמן בקשר פיזי לגלגל (בסרנא דמיא דרך הסכר ודרך המים), על אף שהפעולה מתבצעת במקום אחר. אבל בנידוננו (קרן לייזר) לכאורה אין קשר של חומר מוצק בין האדם לבין הצוואר הנשחט, ונראה כאילו החיתוך מתבצע שלא מכח האדם.²⁰ האם אנרגיה יכולה להיחשב ככוחו של האדם, או שרק חומר מוצק נחשב ככוחו?

מצינו בכמה מקומות שכוחו של אדם כולל לא רק חומר, אלא גם אש שאדם מדליק. המבעיר הוא מאבות נזיקין, ועל אף שנחלקו ריש לקיש ורי' יוחנן אם אשו משום חציו או משום ממונו (ב"ק כב, א), כלומר: האם דומה היא לחץ הנורה ע"י אדם, או שהיא כנזקי ממונו, מכל מקום מחלוקתם היא דווקא באש שהזיקה שלא במקום הדליקה, ומשום שכתב אחר מעורב בה, אבל במקום הדליקה חייב לכולי עלמא מטעם חיצו. ולא זו בלבד, אלא שהנוסף ברוח פיו מתחייב גם הוא בנזקים שונים, כמובא בתוס' ב"ק כב, א ד"ה ממונו אית ביה מששא. אם כן פשוט, שגם כח שאינו נראה בעין נחשב לכוחו של האדם.²¹

16. על אלו וכיוצא בהן - גם לענין נטילת ידיים - ע"י שו"ת יביע-אומר ח"ד או"ח סי' לה ובמקורותיו; וכן בספרו של פרופ' זאב לב: בירור מושגים - כוח כוחו וכוח שני בהלכה, הוצ' מוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ח.

17. אין זו מניעת פעולה בלבד, שהרי הוא מזין אנרגיה למכשיר. וע"י שבת צט, ב תוד"ה או, שאם האדם מוביל לפעולה חשיב כחו. בשל מהירות החיתוך בלייזר לא נראה לחשוש לשהייה כטעמו של התבואות-שור לעיל.

18. דבריו נאמרו בענין שאיבת מים למקוה ע"י חשמל. הביאווה בשו"ת ציץ-אליעזר ח"ו סי' טו, ב, וביביע-אומר ח"ד או"ח סי' לה, ב. ועוד דן בזה בשרידי אש ח"ב סי' מו. וע"י בשו"ת הר צבי ח"א או"ח סי' קלא בהגדרת כחו, ושיטתו שכל שהפעולה התחילה מיד חשיב כחו.

19. ואין מקום לטעון שכיון שהקרן נוצרת כל הזמן, הקרן החותכת לא זו היא הקרן שהסיט. שכן, באותה מידה ניתן לומר כך על מזיק באש, שבכל רגע זוהי אש חדשה, ובכל אופן חייב אדם על נזקי אש. וע"י ברכות נג, א שבמוציא שלהבת לרה"ר לא אמרינן מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר.

20. ואינו דומה להפיל סכין ושחטה, שם נוצר גם כן מגע מסויים בין האדם והבהמה, דרך הסכין הנופלת מכחו.

21. וכן מצינו בקידושין כד, ב שחייב על נזקי קולו מלבד באדם דמיבעית נפשיה, הובא ברמב"ם הל' נז"מ ב, ט-י. וע"י תוס' סנהד' עז, א (ד"ה סוף) שהדיון בגמי' חולין (לא, א) על סכין שנפלה הוא דווקא למ"ד אשו משום ממונו;

5. כח כוחו

בענין כח כוחו בשחיטה כתב בעל תבואות-שור (סי' ג), שאם זרק אבן ופגע בסכין, והלכה הסכין ושחטה - השחיטה פסולה מספק. בערוך-השלחן (גה) דימה זאת לשוחט בכח שני, ופסל מטעם זה²².

@527@ונראה, שפעולה מיידית בוודאי נחשבת כחו. וכפי שמצינו בחץ, שעל אף שהאדם מפעיל את כוחו על הקשת, והיא זו המשלחת את החץ, מכל מקום נחשב הוא בכל מקום לכוחו של האדם ("גירי דיליה" - ב"מ קיז, א ועוד), ומשום כך מובא בגמ' (חולין ל, ב) שרבא היה בודק חץ על מנת לשחוט בו.

ה. פסולי השחיטה

1. בדיקת הסכין

בגמרא חולין יז, ב למד רב חסדא על הצורך בבדיקת הסכין קודם לשחיטה מהפסוק "ושחטתם בזה ואכלתם" (שמו"א יד, לד), אולם מבואר שפסוק זה הוא אסמכתא בעלמא, ועיקר הטעם לבדיקת הסכין הוא כדי שלא תהיה פגימה בסכין ובכך תיפסל השחיטה. הצורך שהסכין ייבדק דווקא ע"י חכם, למרות שהשוחט עצמו היה נאמן על כך, הוא משום כבודו של החכם.

אופני הבדיקה שנמנו בגמרא הוא לאור השמש, במים, בלשון, בחוט השערה, או על על הבשר. הדעה האחרונה שבגמרא וכמוה עושים, היא דעת רב פפא: "צריכה בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלתא רוחתא" (על הבשר, על הצפורן ומשלושת צדדיו של הסכין).

אולם סכין שהוא בדוק ועומד, ואין בו חשש לפגימה, אינו צריך בדיקה. מצד זה יש יתרון גדול בשחיטה באמצעות קרן לייזר. חדותה אינה ניתנת לערעור, ואין חדותה משתנית מזמן לזמן. ממילא אין היא צריכה בדיקה קודם לשחיטה.

2. ניקוב במקום חיתוך

חמישה דברים פוסלים את השחיטה. אלה נמנו ופורטו בשו"ע יו"ד סי' כג-כד:

1. **שהייה** - הפסקה באמצע תהליך שחיטתה של הבהמה.
  2. **דרסה** - דחיקת הסכין על הצואר בכח וניתוק הסימנים בלא הולכה והבאה.
  3. **חלדה** - הכנסת הסכין בין הסימנים וחיתוך אחד הסימנים מאמצע הצוואר לקצהו, במקום מקצה הצוואר לאמצע או לצד השני.
  4. **הגרמה** - חיתוך הסימנים למעלה או למטה ממקום השחיטה.
  5. **עיקור** - עקירת אחד הסימנים ממקום חיבורו קודם גמר השחיטה.
- לכאורה, בכל חמשת הדברים קרן לייזר הרי היא כסכין שחיטה רגיל, ואולי אף אדרבה: בשל מהירות הפעולה אין לחשוש בה לשהייה; הדיוק בהפעלתה יאפשר הימנעות לחלוטין מחלדה, הגרמה ועיקור. אבל עדיין יש מקום לחשוש מפני דרסה.

דאילו למ"ד משום חציו (כדקיי"ל להלכה) הנפילה נחשבת לכוחו, ואף אם רק הניח את הסכין ונתכוון שהרוח תפיל אותה, השחיטה כשירה. ועי' יביע-אומר ח"ב יו"ד סי' ב, ובמה שציין ביוסף-דעת על הסוגיה בחולין שם. ובוה נדחתה גם הטענה ששחיטה מכוחו ומכח דבר אחר פסולה. ועי' שו"ת בית-יצחק ח"ב סי' צו.

22. אמנם, בגמ' חולין יב, נאמר שבזרק סכין לנועצה בכותל, ובדרכה שחטה, השחיטה כשרה - או משום שאורכו של הסכין היה כפול מעובי צווארה של הבהמה (שהרי סכין שאורכו כעובי הצוואר צריך להעבירו ולהחזירו שנית); או ש"הלכה ובאה כדרכה", כלומר: לאחר ההולכה הראשונה על צוואר הבהמה פגע הסכין בכותל, וחזר על צוואר הבהמה וגמר את השחיטה. מבואר, שגם חזרת הסכין מהקיר נחשבת ככח גברא.

בגמ' חולין ל,ב הסתפק רב אחא בריה דרב אויא אם מותר לשחוט במחט, שהרי במשנה שם אמרו: "אם הוליד והביא אפילו כל שהוא, אפי' באיזמל, שחיטתו כשרה". רב מנשה פשט לו שמחט מבזע בזע, ואח"כ הוסיף רב אחא והסתפק מה הדין במחטא דאושכפי. רש"י ביאר, שאין לשחוט בראש המחט כיון שהיא נוקבת במקום לחתוך. ועדיין הסתפקו במחט של רצענים, כיון שזו גם פיותיה חדודין ולא רק ראשה, ואם כן אפשר לחתוך בה. בכל זאת הסתפקו בדבר, שמא גזרו חכמים על כל מחט.

הרשב"א (תוה"ב הקצר) כתב: "לא ישחוט במחט של רצענים, מפני שאינו שוחט אלא קורע." הבי"ח (סי' ט) ביאר, שהחשש לקריעת הסימנים נובע מכך שהמחט עגולה והיא עלולה להישמט; ומתוך שימחר השוחט להרימה ולשחוט בה, כדי שלא יגיע לידי שהייה, יש חשש שהיא יתקע את המחט, כך שיקרע את הסימנים במקום לחתוך אותם.

אבל מדברי הר"ן (ז,א בדפי הרי"ף) נראה שהחשש הוא לדרסה, שכן הזהיר את השוחט בסכין קטן "לשער לפי אומד דעתו, שכשיוליד ויביא שלא ידרוס. אבל בקטנה @528@ יותר מדאי לא ישחוט, דהא במחטא דאושכפי מספקא לן, ואזלינן לחומרא." משמע שהבעיה נעוצה בגודלה של המחט. וביאר הבי"ח לפיו את סוגיית הגמרא: בתחילה שאלו האם ניתן לשחוט במחט, או שמתוך שהיא קטנה כל כך יש חשש דרסה גם אם הוליד והביא. וענתה הגמרא כי במחט אסור לשחוט בלאו הכי, כיוון שהיא נוקבת ולא חותכת. ואז שאלה הגמרא מה יהיה הדין במחטא דאושכפי, שראשה רחב קצת, והיא חותכת ולא נוקבת, אלא שגם רוחב ראשה קטן מאורך האיזמל - האם יש בה חשש דרסה כשמוליד ומביא או לא, ונשארה הגמרא בספק.

מהטור ומהשו"ע (סי' ח) משמע שפסקו כר"ן, שכן כתבו: "סכין אפילו כל שהוא שוחטין בו... ובמחט אפילו הוא רחב קצת כאותו של רצענין שחותכין בה חוט אין שוחטין בו", ומשמע שטעם אחד לכל אלה, והוא כדברי הר"ן: דרסה.

הבעיה בדרסה היא חיתוך הסימנים "בפעם אחת בלא הולכה ולא הבאה; או שהניח הסכין על הצואר ודחק וחתך למטה כחותך צנון או קישות עד שחתך הסימנין" (לשון הרמב"ם ה' שחיטה ג,יא). מבחינה זו, קרן לייזר חדה היא כמחט, ואין בה משמעות להולכה והבאה. לפי האמור, זוהי דרסה הפוסלת את השחיטה.

אכן, אם החשש הוא לקריעת הסימנים, כדברי הרשב"א, וחשש זה נובע ממהירות פעולתו של השוחט כפי שנתפרש ע"י הבי"ח - לכאורה אין מקום לחשש זה בקרן לייזר. קרן זו בוודאי תחתוך ולא תקרע.

3. שריפה

בגמרא (חולין ח,א) אמר רבי זירא בשם שמואל: "ליבן סכין ושחט בה - שחיטתו כשרה, חידודה קודם לליבונה." על כך הוקשה: "והאיכא צדדין?" ותירצה הגמ': "בית השחיטה מירווח רווח." מבואר מדברים אלו, שאילו היה ליבונה של הסכין גורם לשריפת הבשר ולחיתוך הסימנים, היתה השחיטה פסולה, כיון ש"שריפה היא זו, ולא שחיטה" (לשון רש"י). רק משום ש"חידודה קודם לליבונה" - הסכין מקדים וממהר לחתוך קודם שתכונה הבהמה מן האור - השחיטה כשרה. כמו כן, אילו לא היה החתך מצדי הסכין מתרחב, היה מקום לחשש שהסימנים שנגעו בצדי הסכין, נשרפו בה וממילא ניקבו עוד קודם לשחיטה, ואזי נטרפת הבהמה מחמת היותה נקובת הושט.

אף הנחה זו, שהחתך מתרחב עם חיתוכו ע"י להב הסכין, אינה מוסכמת להלכה על הכל. לכאורה קביעה זו סותרת את דרישתו של רב פפא לבדוק את הסכין מפני פגימות

גם מצדדיו, שהרי פגימות אלו לא יגעו בסימנים בעת שהם מתרחקים מהסכין. ואכן רב יימר לא הצריך את הבדיקה מצדדי הסכין.

אפשר שמחמת סתירה זו השמיט הר"ף את דינו של רבי זירא, ולדעתו יש לחשוש בסכין מלובנת לשריפת הסימנים ע"י צדדי הסכין.²³ כך פסקו גם הרשב"א (תורת-הבית בית א שער א) והרא"ה. הרא"ש פסק כר' זירא להכשר. וברמב"ם (הל' שחיטה א, כב) לפי נוסח אחד: "ליבן הסכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה"; ולפי נוסח אחר: "שחיטתו פסולה" (ע"י בשינויי הנוסחאות ברמב"ם מהדו' פרנקל).

@529 הפוסקים להיתר הוכיחו את דבריהם מלשון רב יימר "מי לא אמר ר' זירא", ומשמע שפסיקתו מקובלת עליו, ולא נותר אלא לחלק בין דינו של ר' זירא לזה של רב פפא. חילוקים אלו הם:

- א. בית השחיטה רווח מספיק בשביל שהחום לא ישרוף את הסימנים, אבל פגימה יכולה להגיע אליהם (ר"ף).
  - ב. ר' זירא אמר את דינו בדיעבד, אבל הסכין צריך בדיקה לכתחילה כדי שלא יגעו פגימותיו שמן הצדדים בסימנים (ראב"ד).
  - ג. השוחט בסכין מלובן מודע לכך, ויזהר לשחוט מהר, ואז מרווח רווח. אבל אם לא יבדוק את צדי הסכין, לא יהיה מודע לכך, והפגימה עלולה לגעת בסימנים (רא"ש).
- בטור (סי' ט) הביא את דעת הר"ף והרמב"ם לפסול, ואת שאר הראשונים - ובתוכם אביו הרא"ש - להיתר. בשו"ע הביא כסתם את הדעה הפוסלת, וכיש-אומרים את דעת המכשירים. על פי כללי ההלכה פוסקים כדעה הסתמית (כך פסקו הב"ח והמהרש"ל), ורק במקום הפסד ניתן לסמוך על דעת המתירים (פרי-חדש).

פעולת קרני הלייזר היא בשריפה, וזה גם יתרונם בתחום הרפואה (ניתוח בקרני לייזר לא כרוך בדימום). אמנם אין לקרן צדדים, וממילא הדיון לגבי צדדי הסכין אינו רלוונטי לקרן הלייזר, אבל חוד הקרן שורף ולא חותך, ואין זו שחיטה אלא שריפה.

4. דם הנבלע באיברים

בגמרא (חולין קיג, א) אמר שמואל משום ר' חייא: "השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה - הרי זה מכביד את הבשר, וגוזל את הבריות, ומבליע דם באברים", ופסק הרמב"ם (מאכ"א ו, ט) שלא לאכול מבהמה זו בשר חי ואפילו חלטו.²⁴ משמע, שיש בעיה בשחיטה בה דם נבלע באברים, ולכאורה מכאן יש לאסור שחיטה בקרני לייזר, המונעת דימום בעת השחיטה. ברם, ניתן לחתוך בקרני לייזר גם באופן שהדם יצא, ולפיכך לא הארכנו בזה.

ו. מילה בקרני לייזר

בענין מילה בקרני לייזר נכתבו מספר מאמרים.²⁵ אף במילה נפסק שניתן למול בכל דבר, וכדברי הרמב"ם (הל' מילה ב, א): "בכל מלין בין בצור בין בזכוכית". והרי צפורה

23. כך ביארו בעל המאור, הר"ן והרא"ש את דעת הר"ף. אבל בערוך-השלחן (ט, ב) הציע שהר"ף השמיט הלכה זו משום שאין אלו דברים מצויים, כמו שהשמיט דין השוחט במוכני.

24. עיין בטור סי' סז מחלוקת ראשונים אי מותר לקדירה על ידי מליחה. ובביאור דין זה ומקורו האריך בשו"ת שרידי אש (ח"ב סי' ו, שחיטת עופות בחתיכת כל המפרקת, קונטרס ראשון).

25. שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' פט; ש' ולפיש וי' ולפיש: ברית מילה באמצעות לייזר - הבעיות בהלכה היהודית. הרפואה 125, י' (תשנ"ד) עמ' 383; יוסף ולפיש: ברית מילה באמצעות לייזר, אסיא יד, ד (תשנ"ו) עמ' 10-19; ד"ר סודי נמיר: שימוש בלייזר לקיום מצות ברית מילה, אסיא טו, א-ב (נז-נח) מכתבים למערכת, תגובה

וגם יהושע מלו בצור (שמות ד, כה; יהושע ה, ב). אמנם בקרומית של קנה אין מלים, כפי שגם אין שוחטים (כמובא לעיל מהברייתא בחולין טז, ב), אבל דבר זה הוא מפני הסכנה, שקסמין נבדלים ממנה. משמע, שאילו היה הקנה חלק, אפשר היה למול גם בו, ומבואר שאין צורך ב"כלי", כפי שראינו לעיל לגבי שחיטה.

בשונה משחיטה, במילה לא דובר על שימוש בסכין מלובן, אולי משום שדבר כזה לא עלה על דעת איש בהעדר התנאים הנאותים לכך. אבל מעת שקיימת אפשרות כזו, ואולי היא עדיפה מהרבה בחינות על הסכין הרגיל - שמא יהיה הדבר מותר?

@530 בשו"ת מנחת-יצחק חכך לאסור שימוש בקרן לייזר על בסיס דברי בעל אמרי-יושר (ח"ב סי' קמ"ב) שאסר מילה בסם משום שאין זה נחשב "המול", דמשמע כריתה ביד או בסכין, ופירש דבריו שע"י סם וכיוצא בזה נעשה שלא ע"י כחו. אבל לעיל הצענו שקרן לייזר, ובוודאי אם מטום אותה ביד, נחשבת לכח גברא.

דווקא יתרונו של קרן הלייזר הוא חסרונו בנידונו, שכן לכאורה צריך שיצא דם בשעת המילה.²⁶ אכן, גם בחיתוך בלייזר ניתן לגרום שתוך כדי החיתוך תצא טיפת דם, הנחשבת לכוי"ע כדם מילה, כפי שעושים אצל מי שהוא כבר נמול.²⁷

כל זאת מצד עיקר הדין. אולם בנוסף לכך הרמב"ם (שם) כתב ש"מצוה מן המובחר למול בברזל".²⁸ הגר"א הביא בביאורו לשו"ע (יו"ד רסד, יז) מקור מהמשנה (בשבת קל, א): "כורתין פחמים לעשות ברזל". בפרישה הביא לכך מקור מהמדרש,²⁹ שכך הובטח לו לסכין ביום שנבקע כובע הברזל שעל ראש גלית בידי דוד. ועוד הביאו רמז למילה בברזל מכך שתרגם "חרבות צרים": "איזמלין חריפין". על אף שנראה שלא היו בימי חז"ל תחליפים לברזל,³⁰ מכל מקום קשה לעקור מנהג ישראל לכתחילה.

יתכן אפוא שבמקרים של המופלגה וכדו', שאין דרך למול במילה הרגילה, ניתן למול בקרני לייזר; מה שאין כן במקרים רגילים - אז אין לנו לבטל מצות מילה כתיקונה מכפי שנהגו בכל תפוצות ישראל במהלך הדורות.

ז. סיכום

דרישות שונות שיש לגבי סכין השחיטה ואופן השחיטה מתקיימות גם בשחיטה שהיתה נעשית ע"י קרן לייזר:
א. אין בשחיטת חולין דרישה שהיא תיעשה בכלי דווקא (להבדיל משחיטת קדשים).

למאמרו של יוסף ולפיש, עמ' 207-208 (וראה איזכור הענין גם במאמרו פריעה בציפורן בברית מילה, תחומין כא עמ' 124).

26. ע"י שו"ת צפנת-פענח ח"ב סי' קנב; שו"ת אגרות-משה יו"ד ח"ג סי' צח-צט. בסי' צח הפנה לתשובתו באג"מ ח"ב יו"ד סי' קיט, שאין רוח חכמים נוחה מכל שינוי באופן קיום המצוה מכפי שעשו מעולם.

27. [אגב, נציין פה שבמאמרו של ד"ר סודי נמיר בתחומין כא (ראה לעיל הע' 25) הוזכר היקלאמפי שבאמצעותו ניתן להגיע למילה בלי הוצאת טיפת דם כלל. להלכה מכשיר זה נאסר לשימוש - ע"י ציץ-אליעזר ח"ח סי' כט, ח"י סי' לח; אגרות-משה יו"ד ח"ב סי' קיט וח"ג סי' צח-צט; במראה-הבזק ח"א סי' כג. - הע' מערכת]

28. ע"י מאמרו של אורי דסברג: ערכת כלי מילה לשימוש חד-פעמי, תחומין יא עמ' 295.

29. ע"י בהערתו של ד"ר סודי נמיר (במכתבו באסיא, שם) באשר למקורו של המדרש.

30. כמו שכתב הלבוש רסד, ב. במנחת-יצחק כתב, שבוודאי היו בימי חז"ל חומרים למניעת קרישת דם, ואעפ"כ לא הורו למי שמתו אחיו מחמת מילה להשתמש בחומרים אלו. משום כך הניח שחז"ל לא רצו לשנות מאופן קיום המצוה, אף אם בגלל זה יישאר ערל כל ימיו.

- ב. אמנם דרוש לשחיטה כוחו של אדם, אבל תנאי זה מתקיים בקרני לייזר, למרות שאין הם חומר מוצק דרכו נוצר מגע בין האדם לבין מקום השחיטה.
- ג. הפעלת קרני הלייזר נחשבת כהפעלה בכוח ראשון - לא בכח שני, ולא בכח כוחו.
- ד. קרן לייזר יכולה להיחשב כ'סכין חדה בדוקה', שאין צורך לבדוקה מפני פגמות.

שני חסרונות בולטים יש לראות בשחיטה באמצעות קרן לייזר:

- א. החיתוך בקרן הלייזר דומה לחיתוך באמצעות מחט, שאותה אסרו חכמים, אם משום שזוהי נקיבה או משום חשש ל"דרסה".
- ב. החיתוך נעשה בשריפה ולא בשחיטה שעליה ציוותה תורה.

במילה אפשר שהשימוש בקרן לייזר מותר מעיקר הדין, אולם מצד מנהגם של ישראל אין להתיר זאת אלא במקרים שלא ניתן למול בסכין.